

DEİK

ÇEK CUMHURİYETİ
ÜLKE BÜLTENİ

Mart 2002

Adres : İstiklal Caddesi 286./9 Beyoğlu 80050 İstanbul
Tel : 0.212.243 41 80
Faks : 0.212.243 41 84/245 05 21
Internet : www.deik.org.tr

ÜLKE PROFİLİ

Resmi Adı	: ek Cumhuriyeti
Yönetim Şekli	: Parlamenter Cumhuriyet
Cumhurbaşkanı	: Vaclav Havel
Başbakan	: Milos Zeman
Yüzölçümü	: 78,866 km ²
Sınır Komşuları	: Almanya, Polonya, Avusturya, Slovakya
Nüfus	: 10.3 milyon
Etnik Gruplar	: ek (%81.2), Moravyalı ve Silesyalı (%13.7), Slovak (%3.1), Polonya (%0.6), Alman (%0.5), Diğer (%0.9)
Başkent	: Prag
Önemli Şehirler	: Brno, Ostrava, Plzen
Para Birimi	: ek Kronu (Kc)

SİYASİ YAPI

Çekoslovakya 1918'de Avusturya İmparatorluğu'na karşı bağımsızlığını ilan etmiş, II. Dünya Savaşı sonrasında ortaya çıkan iki kutuplu dünyada ise Sovyet sistemi etki alanında yer almıştır.

1946'da yapılan seçimlerde, Komünist Parti %38 oy oranı ile birinci çıkmıştır. Eduard Benes liderliğindeki demokrasi yanlılarının, Sovyetlerin yönetime karışmayacağı yönündeki beklentileri boşa çıkmıştır. Sovyetler, örneğin Çekoslovakya'nın Marshall Planı'ndan yararlanmasına izin vermemiştir. 1948'den itibaren ise Antonin Novotny liderliğindeki Komünist Parti yönetime el koymuştur.

Komünist yönetim bazı sembolik reformlara izin vermiş olmakla birlikte, ülke içindeki huzursuzluk ve parti içindeki Slovakların daha fazla özerklik istekleri sonucunda, Mart 1968'de Novotny'nin yerine Slovak Alexander Dubcek geçmiştir. Nisan 1968'de benimsenen bir programla başlayan liberalizasyon ve insani yüzlü bir sosyalizm oluşturma çabaları ise, Sovyet, Macar, Bulgar, Doğu Almanya ve Polonya'nın oluşturduğu Varşova Paktı birliklerinin Ağustos 1968'de ülkeyi işgal etmesi ile sonuçsuz kalmıştır.

1969 Nisan ayında, Dubcek'in yerine Slovak Gustav Husak getirilmiş ve Sovyet karşıtı gösteriler baş göstermiştir. 1970 ve 1980'li yıllarda uygulanan baskı rejimi ile muhalefet susturulmuştur. 1989'da Sovyetler Birliği'nin dağılmasının ardından, Çekoslovakya Kadife Devrim ile özgürlüğüne kavuşmuş ve Husak'ın yerine, devrimin mimarı toplumsal oluşum Yurttaşlık Forumu'nun lideri bugünkü Cumhurbaşkanı Vaclav Havel gelmiştir. Vaclav Havel aynı zamanda dünya çapında tanınmış bir tiyatro yazarıdır.

1946'dan sonra ilk kez Haziran 1990'da yapılan seçimlerde oyların %51'ini Yurttaşlık Forumu, %35'ini ise Slovak bir siyasi oluşum almış ve bir koalisyon hükümeti kurulmuştur.

1992 seçimlerini kazanan Vaclav Klaus liderliğindeki Demokratik Yurttaşlık Partisi (ODS) Çekoslovak devletini devam ettirme propagandası ile seçilmiştir. Ancak

reform süreçlerinde Slovak kimliğinin göz önüne alınmadığını iddia eden Slovak koalisyon ortakları ile istikrar sağlanamamıştır. Çoğunluğun ayrılmayı istemediğini gösteren kamuoyu yoklamalarına rağmen, ayrılma kararı 3/5 çoğunluk ile parlamentodan geçmiştir. 1 Ocak 1993'te ülke içindeki iki milli entite 75 yıl birlikte yaşadktan sonra, Çek Cumhuriyeti ve Slovakya olarak ayrılmıştır.

Vaclav Havel ayrılmanın hemen ardından ilk olarak Ocak 1993'te Cumhurbaşkanı olarak göreve gelmiş, Ocak 1998'de tekrar seçilmiştir. Başbakan Milos Zeman ise Temmuz 1998'den bu yana, Sosyal Demokrat Parti ile Demokratik Yurttaşlık Partisi arasındaki ittifakla kurulmuş olan azınlık hükümetinin başındadır. Çek Cumhuriyeti 1999'da NATO üyesi olmuştur ve Avrupa Birliği üyeliği yolunda da başarı ile ilerlemektedir.

Siyasi Partiler

Çek Cumhuriyeti'nde geniş bir yelpazede siyasi partiler mevcuttur. Siyasi parti oluşumları, 1990 seçimleri sonrası şekillenmiştir. Bunlar genellikle, Yurttaşlık Forumu'ndan ayrılan çeşitli grupların kurduğu partilerdir. Demokratik Yurttaşlık Partisi (ODS) Vaclav Klaus liderliğinde yelpazenin sağında yerini almıştır. Komünist olmayan solu temsil eden başka bir grup mevcut hükümet olan Çek Sosyal Demokrat Partisi'ne (CSSD) katılmıştır. Bohemia ve Moravia Komünist Partisi, Hristiyan Demokratik Birliği-Çekoslovak Halk Partisi, Özgürlük Birliği ve Cumhuriyetçi Parti diğer siyasi oluşumlardır.

Son seçimler Haziran 1998'de yapılmıştır. Çek Cumhuriyeti Haziran 2002'deki seçimler öncesi yeni politik oluşumlarla tanışmaktadır. Değişim Yolu adlı siyasi oluşum bunlardan biridir.

Mevcut Hükümet

▪ Başbakan	Milos Zeman
▪ Başbakan Yardımcıları	Pavel Rychetsky Jan Kavan Vladimir Spidla
▪ Dışişleri Bakanı	Jan Kavan
▪ İçişleri Bakanı	Stanislav Gross
▪ Maliye Bakanı	Jiri Rusnok
▪ Sanayi ve Ticaret Bakanı	Miroslov Gregr
▪ Tarım Bakanı	Jan Fenc
▪ Savunma Bakanı	Vladimir Vetchy
▪ Adalet Bakanı	Jaroslav Bures
▪ Eğitim ve Gençlik Bakanı	Eduard Zeman
▪ Çevre Bakanı	Milos Kuzvart
▪ Sağlık Bakanı	Bohumil Fiser
▪ Yerel Kakınma Bakanı	Petr Lachnit
▪ Ulaşım ve Haberleşme Bakanı	Jaromir Schling

EKONOMİK YAPI

Çek Cumhuriyeti ekonomisi Orta ve Doğu Avrupa'nın en gelişmiş ekonomilerinden biridir. Komünist dönem sonrası değişim yaşayan geçiş ekonomileri arasında da küresel ekonomi ile entegrasyon sürecinde en başarılı performans gösteren ülkeler arasındadır.

20. yüzyılın başında sanayileşmiş ülkeler arasında yer alan, 1950 ve 60'lı yıllarda ağır sanayinin teşvik edildiği geleneksel komünist ekonomik politikaların hakim olduğu ülkede, 1980'lerde elektronik, kimya-ilaç gibi yeni alanlarda yatırımlar gerçekleşmiştir. Sovyetler Birliği'ne bağımlı yapısı nedeniyle, 1991 sonrası Comecon ittifakının çözülmesiyle geleneksel pazarlarını kaybetmiştir. Bu tarihten itibaren de ülkenin küresel ekonomi ile entegrasyon süreci başlamıştır.

EKONOMİK GÖSTERGELER	1998	1999	2000	2001*
GSYİH (Milyar Dolar)	56.9	54.6	50.8	55.8
Kişi Başı GSYİH (Dolar)	5,524	5,301	4,932	5,417
GSYİH Büyüme Hızı (%)	-1.2	-0.4	2.9	3.4
TÜFE (ortalama, %)	10.7	2.1	3.9	4.7
İhracat (fob) (Milyar Dolar)	26.40	26.26	29.02	32.73
İthalat (fob) (Milyar Dolar)	28.99	28.16	32.12	37.37
Cari Denge (Milyar Dolar)	-1.39	-1.57	-2.24	-2.80
Toplam Dış Borç (Milyar Dolar)	24.0	22.6	22.7	24.6
Döviz Rezervleri (Milyar Dolar)	12.5	12.8	13	13.75
Mevduat Faizi Oranı (%)	8.1	4.5	3.4	-
Kredi Faiz Oranı (%)	12.9	8.7	7.2	-
Dolar Kuru (ortalama)	32.28	34.57	38.60	37.99

* Tahmin

Kaynak : The Economist Intelligence Unit

1990'ların başından itibaren fiyat konrollerinin kaldırılması, özelleştirme, yabancı yatırımlara açılma, uluslararası ticaret ve döviz kurunun serbestleştirilmesi gibi uygulamaları kapsayan bir dizi reform yapılmıştır. İhracatta rekabet gücünü artırmak için kron devalüe edilmiş, tüketim maddeleri ithalatına ek vergiler getirilmiştir.

Çek kronu Ekim 1995 itibari ile tamamen konvertibl hale getirilmiştir. 1996 ve 1997 yıllarında kron cari işlemler açığına rağmen değerini korumuştur. Ancak Nisan 1997'de başlayan kronun devalüe edilmesi yönündeki baskı Mayıs ortalarına doğru bir döviz krizine dönüşmüştür. Çek Milli Bankası önce kronu desteklemeye çalışmış ancak daha sonra kuru serbest dalgalanmaya bırakmak zorunda kalmıştır.

Komünist dönemde %97 olan devletin ekonomideki payı, bugün %20'nin altına düşmüştür. Ülke ekonomisinde yabancı sermayenin payı da oldukça yüksektir. Yabancı sermayeyi çekme konusunda kaydedilen başarı ekonominin gelişmesinde önemli rol oynamıştır. Ülkedeki yatırım şartlarının iyileştirilmesi ve yatırımcılara sağlanan cazip teşviklerin etkisiyle sadece 2000 yılında toplam 4.5 milyar dolar yabancı sermaye girişi olmuştur.

Artan yabancı sermaye girişi ve uygulanan sıkı para politikası sonucunda 2001 yılı GSYİH büyüme oranının %3.4 olarak gerçekleşmesi, 2002 ve 2003 yıllarında ise %4 civarında olması beklenmektedir.

GSYİH'NİN SEKTÖREL DAĞILIMI (2000)	
Tarım	%5.2
Sanayi	%36.6
İnşaat	%4.7
Ulaşım, Haberleşme	%8.8
Ticaret	%16.5
Diğer Hizmetler	%27.7

Kaynak : The Economist Intelligence Unit

Avrupa Birliği'ne üyelik müzakereleri ülkenin başlıca gündem maddesidir. Avrupa Birliği'ne aday ülkeler arasında birinci grupta yer alan Çek Cumhuriyeti, 2004 yılında tam üyeliğin gerçekleşmesi hedefiyle hazırlık çalışmalarını başarıyla sürdürmektedir. Ocak 2002 itibarıyla, Avrupa Birliği'ne tam üyelik müzakerelerinde toplam 29 konudan 24'ü sonuçlandırılmıştır.

Çek ekonomisini tehdit eden başlıca sorunlar bütçe açığı ve ertelenen yapısal reformlardır. Hükümet yetkilileri, seçimlerden önce bu uygulamaların gerçekleşmesinin mümkün olmadığını açıkça dile getirmektedirler. Bu durumda, Haziran'daki seçimlerle belirlenecek yeni hükümetin AB kriterlerini sağlamak ve yatırımcı güvenini korumak için yapısal reformlar ile mali yeniden yapılandırma çabalarını ivedilikle başlatması gerekecektir.

Özellikle sosyal güvenlik ve sağlık alanlarındaki reformların ertelenmesinin ülkeye maliyeti gün geçtikçe artmaktadır. Sadece Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı harcamaları toplam harcamaların %38'ini oluşturmaktadır. AB kriterlerinden biri olan bütçe açığının milli gelire oranı (özelleştirme gelirleri hariç) %10 civarındadır. AB kriterlerine göre ise bu oranın %3 olması gerekmektedir. Özelleştirme gelirleri dahil edildiğinde de bütçe açığı/GSYİH oranı 2000 sonu itibarı ile %3.7'dir. 2000 yılında toplam dış borcun GSYİH'ya oranı ise %45'e ulaşmıştır.

BÜTÇE GÖSTERGELERİ				
(Milyar Dolar)	1997	1998	1999	2000
Gelirler	15.8	16.6	16.4	15.1
Vergiler (%)	15.0	16.3	15.2	-
Dolaylı Vergiler (%)	40.3	34.8	37.3	-
Sosyal Güvenlik Primleri (%)	38.2	37.9	37.2	-
Giderler	16.3	17.6	17.3	16.1
Bütçe Dengesi	(0.5)	(0.9)	(0.9)	(1.2)
Bütçe Açığı/GSYİH (%)	-1.2	-1.5	-0.6	-3.7%

Kaynak : The Economist Intelligence Unit

Çek ekonomisindeki mevcut işgücü 5.2 milyon kişidir. Bankacılık sektöründeki reformlar ve iflas yasasındaki değişiklikler sonrası firmalar daha sıkı bütçe uygulamaları başlatmışlardır. Bu yeniden yapılanma sürecine bağlı olarak işsizlik oranında artış gözlenmektedir. 1994 yılında %3.2 olan işsizlik oranı, Ocak

2000'de %9.8'e ulaşmıştır. 2001 üçüncü çeyrek itibari ile %8.5 olan işsizlik oranının düşüş trendine girdiği görülmektedir. İstihdamda bölgesel farklılıklar ön plana çıkmaktadır. İşsizlik oranının en yüksek (yaklaşık %15) olduğu bölge, kömür madenciliğinin yapıldığı Kuzey Bohemya ve Kuzey Moravya'dır.

İSTİHDAMIN SEKTÖREL DAĞILIMI (%)			
SEKTÖRLER	1995	1998	1999
Tarım	6.2	5.5	5.1
Sanayi	32.5	32.9	33.0
İnşaat	9	8.3	7.7
Hizmetler	52.3	53.7	54.4
İşsizlik Oranı	2.9	7.4	9.3

Kaynak : The Economist Intelligence Unit

2001 yılı özelleştirme gelirleri hedefin altında gerçekleşmiştir. Yıllık hedefin 3.5 milyar dolar civarında olmasına rağmen, yalnızca 2.5 milyar dolar özelleştirme gelirin'e ulaşıldığı tahmin edilmektedir. Mayıs 1997'de yaşanan kriz sonrasında bankacılık ve sermaye piyasaları alanında önemli reformlar gerçekleştirilmiş ve kamu bankalarının özelleştirilmesi alanında önemli adımlar atılmıştır. Devlet bankalarından en büyüğü olan Ceskoslovenska Obchodni Banka 1999 yılında Belçikalı KBC Bank'a satılmıştır. Kalan tek kamu bankası olan Komerční Banka'nın Temmuz 2001'de Societe General'e 40 milyar krona (1 milyar dolar) satışı yılın en başarılı özelleştirmesi olmuştur.

Telekom sektöründeki özelleştirmeler ise, değerinin altındaki satışlar nedeniyle başarısız olarak değerlendirilebilir. Eylül 2001'de, ülkenin ikinci büyük telekom şirketi Ceske Radiokomunikace'nin %51.2 hissesi tek talip olan TeleDenmark-Deutsche Telekom konsorsiyumuna başlangıçtaki 16 milyar kron (400 milyon dolar) hedef fiyata karşılık 6.8 milyar krona (170 milyon dolara) satılmıştır. Bu özelleştirmede hedeflenen gelirin sağlanamaması Cesky Telekom'un özelleştirmesinin ve 3 UMTS lisansının satışının da ertelenmesine sebep olmuştur. Cesky Telekom'un %51 hissesinin özelleştirilmesinden beklenen gelir 80 milyar kron (2 milyar dolar), 3 UMTS lisansından beklenen gelir ise 20 milyar kron (500 milyon dolar) olarak belirlenmiştir. Cesky Telekom özelleştirilmesi ertelemelerin ardından Kasım 2001'de tekrar başlatılmıştır ve 2002 Ocak ayına kadar alınan tekliflerin ardından, Mart sonu itibariyle sonuçlandırılması planlanmaktadır. Cesky Telekom'un %27 hissesi daha önce KPN (Hollanda)-Swisscom konsorsiyumu tarafından satın alınmıştır.

DIŞ TİCARET

Çek ekonomisinde ihracatın ağırlıklı olması imalat sanayi dallarındaki üretimin dış piyasalardaki gelişmelerden fazlasıyla etkilenmesine sebep olmaktadır. Doğrudan yabancı yatırımların yüksek olduğu elektrikli ve optik teçhizat, makine ve ekipman gibi dallarda yüksek performans görülürken, kimyasallar gibi yabancı yatırım çekemeyen yerel sanayi dallarında durgunluk yaşanmaktadır.

DIŞ TİCARET GÖSTERGELERİ				
(Milyon Dolar)	1998	1999	2000	2001*
İhracat	26,395	26,259	29,019	32,730
İthalat	28,989	28,161	32,115	37,367
İhracat/İthalat (%)	91.1	93.2	90.4	87.6
Ticaret Hacmi	55,384	54,420	61,134	70,097
Ticaret Dengesi	-2,594	-1,902	-3,096	-4,637
Cari Denge	-1,386	-1,570	-2,237	-2,795
Cari Denge/GSYİH (%)	-2.4	-2.9	-4.4	-5.0

Kaynak : The Economist Intelligence Unit

1997 yılında 3.3 milyar dolar açık veren cari denge, 1998 ve 1999 yıllarında düşüş kaydetmiştir. 2000 yılında ihracatın %10 artmasına karşılık ithalatın %15 artması ve enerji ithalatı maliyetindeki artış ile cari işlemler açığı büyümüş ve 2001 yılında da bu trendi sürdürerek GSYİH'nın %5'ine ulaşmıştır. Buna karşılık, yabancı sermaye girişleri bu açığı giderecek kadar artmıştır. Artan yatırımlar ve tüketim harcamaları nedeniyle cari işlemler açığının 2002 yılında da artacağı beklenmektedir.

Çek Cumhuriyeti'nin en önemli ticaret ortakları AB ülkeleridir. Toplam ihracatının %69'unu, ithalatının ise %62'sini AB ülkeleri ile gerçekleştirmektedir. AB ülkeleri arasında başta gelen Almanya'nın ihracattaki payı %40, ithalattaki payı ise %32'dir. Finansal kriz nedeniyle, 1998 yılında Rusya, Güneydoğu Asya ve Slovakya'ya ihracat Batı Avrupa ülkeleri lehine azalmıştır.

BAŞLICA DIŞ TİCARET ORTAKLARI (2000)	
İHRACAT	İTHALAT
Avrupa Birliği Ülkeleri (%68.5)	Avrupa Birliği Ülkeleri (%62)
Almanya (%40.4)	Almanya (%32.3)
Slovakya (%7.7)	Rusya (%6.4)
Avusturya (%6)	Slovakya (%6)
Polonya (%5.4)	İtalya (%5.1)
İngiltere (%4.3)	Avusturya (%4.9)

Kaynak : The Economist Intelligence Unit

Comecon'un dağılmasıyla doğan boşluğu doldurmak için Macaristan, Polonya, Çek Cumhuriyeti ve Slovakya arasında Aralık 1992'de imzalanan anlaşma ile Orta Avrupa Serbest Ticaret Ortaklığı (CEFTA) kurulmuştur. 1996, 1997 ve 1998 yıllarında sırasıyla Slovenya, Romanya ve Bulgaristan da CEFTA üyesi olmuşlardır. Ocak 2002 itibariyle sanayi ürünlerinin serbest ticaretindeki tüm istisnalar kaldırılmıştır. Slovakya ve Çek Cumhuriyeti ayrılıő sonrası bir Gümrük Birliği anlaşması yapmışlardır.

Çek Cumhuriyeti'nin ihraç ettiği ve ithal ettiği başlıca maddeler benzerlik göstermektedir. Makineler ve taşıma araçları, ara mamul maddeler, kimyasallar, hammaddeler ve yakıtlar dış ticaretin ilk dört kalemini ve toplam ticaret hacminin %80'inden fazlasını oluşturmaktadır. Yabancı yatırımlar nedeniyle son dönemde makine ithalatında dikkate değer artış gözlenmektedir.

İHRAÇ EDİLEN BAŞLICA MADDELER (1999)		
(Milyon Dolar)	DEĞER	%
Makine ve Taşıt Araçları	11,596	43.2
Kimyasallar	1,934	7.2
Metal Ürünleri	1,701	6.3
Metal Dışı Mineral Ürünler	1,217	4.5
Demir-Çelik	1,153	4.3
Tekstil	1,097	4.1
Mineral Yakıtlar	765	2.8
Gıda	760	2.8
Mobilya	752	2.8
Giyim Eşyası	670	2.5
Kauçuk Ürünleri	561	2.1
Kağıt	439	1.6
Ahşap	414	1.5
Diğer	3,785	14.1
TOPLAM	26,843	100.0

Kaynak : The Economist Intelligence Unit

İTHAL EDİLEN BAŞLICA MADDELER (1999)		
(Milyon Dolar)	DEĞER	%
Makine ve Taşıt Araçları	11,642	40.4
Kimyasallar	3,465	12.0
Mineral Yakıtlar	1,882	6.5
Gıda	1,330	4.6
Demir-Çelik	1,147	4.0
Metal Ürünleri	1,133	3.9
Tekstil	1,125	3.9
Bilimsel Araç-Gereç	716	2.5
Demir Dışı Metaller	674	2.3
Diğer	5,723	19.8
TOPLAM	28,837	100.0

Kaynak : The Economist Intelligence Unit

YABANCI SERMAYE

Çek Cumhuriyeti'nde yabancı sermayeli firmalar yoğun bir şekilde faaliyet göstermektedir. İmalat sanayinde gerçekleştirilen üretimin yarısı Çek Cumhuriyeti'nde faaliyet gösteren yabancı firmalara aittir. Ucuz ve kalifiye işgücü imkanı ve teşvikler, yabancı firmaları bu ülkede üretim yapmaya teşvik etmiştir.

DOĞRUDAN YABANCI YATIRIMLAR (Milyon Dolar)	
1993	568
1994	682
1995	2,558
1996	1,428
1997	1,300
1998	2,540
1999	6,324
2000	4,595
2001*	4,900

* EIU Tahmini

Kaynak: Çek Milli Bankası

1990-2000 yılları arasında Çek Cumhuriyeti'ne yapılan doğrudan yabancı yatırımlar 22.2 milyar dolara ulaşmıştır. ABB, AssiDoman, Daewoo, Ford, Motorola, Nestle, Procter & Gamble, Renault, Siemens, Toray ve Volkswagen en büyük yatırımcılar arasındadır. 1999 yılı ilk yarısı itibariyle Çek Cumhuriyeti'nde kayıtlı yabancı veya kısmen yabancı 70,000 firma bulunmaktadır.

Avrupa Birliği ülkelerinden gelen sermaye dikkate değerdir. ABD'nin ise 4. büyük yatırımcı konumuyla Çek Cumhuriyeti'nde 3.2 milyar dolarlık planlanmış yatırımının bulunduğu belirtilmektedir.

ÜLKE BAZINDA YABANCI YATIRIMLAR						
ÜLKE	1999		2000		1990-2000	
	Milyon \$	%	Milyon \$	%	Milyon \$	%
Hollanda	1,131	17.9	1,006	21.9	6,393	28.9
Almanya	1,300	20.6	1,011	22	5,678	25.6
Avusturya	833	13.2	938	20.4	2,716	12.3
ABD	581	9.2	208	4.5	1,388	6.3
İngiltere	104	1.6	130	2.8	1,018	4.6
Belçika	1,378	21.8	113	2.5	986	4.5
Fransa	232	3.6	172	3.7	946	4.2
İsviçre	354	5.6	187	4.1	575	2.6
İsveç	127	2	129	2.8	387	1.7
Diğerleri	285	4.5	701	15.3	2,062	9.3
TOPLAM	6,324	100	4,595	100	22,147	100

Kaynak: Çek Milli Bankası

SEKTÖR BAZINDA YABANCI YATIRIMLAR						
SEKTÖR	1999		2000		1990-2000	
	Milyon \$	%	Milyon \$	%	Milyon \$	%
İmalat Sanayi	2,008	31.8	1,583	34.4	8,370	37.8
Metal-dışı madenler	315	5	153	3.3	1,621	7.3
Motorlu Taşıtlar	199	3.1	471	10.3	1,366	6.2
Gıda-İçecek	359	5.7	186	4.1	1,312	5.9
Petrol, kimyasallar, kauçuk	394	6.2	75	1.6	788	3.6
Elektrikli makine ve aletler	59	0.9	117	2.5	603	2.7
Elektronik tüketici ürünleri, PC	87	1.4	38	0.8	125	0.6
Diğer	594	9.5	543	11.8	2,555	11.5
Hizmet Sektörü	4,061	64.2	2,978	64.9	13,634	61.6
Ticaret	1,274	20.1	960	20.9	3,731	16.8
Finansal Hizmetler	1,505	23.8	898	19.5	3,547	16
Ulaşım ve Haberleşme	197	3.1	205	4.5	2,347	10.6
Emlak ve diğer iş faaliyetleri	421	6.7	272	5.9	1,569	7.1
Elektrik, su, gaz	333	5.3	204	4.4	1,551	7
Diğer	330	5.2	438	9.7	889	4.1
Tarım ve Madencilik	255	4	34	0.7	144	0.6
TOPLAM	6,324	100	4,595	100	22,147	100

Kaynak: Çek Milli Bankası

İŞ KURMA ESASLARI

Çek mevzuatı, yabancıların Çek girişimcilerle aynı koşullarda ticari faaliyette bulunmasına imkan tanımaktadır. Yabancı yatırımcılar bir şirketin kurucusu, kurucu ortağı olabilir ya da mevcut bir Çek firmasıyla ortaklık tesis edebilir. Yabancı sermaye için bir sınırlama veya yatırım yapmak için özel bir izne ihtiyaç bulunmamaktadır.

Ticaret Kanununa göre, “genel ticari ortaklık, limited ortaklık, limited şirket, anonim şirket, kooperatif ve şube” şeklindeki oluşumlar tüzel kişilik kabul edilmektedir. Limited şirket genellikle tercih edilmektedir. Limited şirket için asgari sermaye miktarı 100,000 krandır.

Yabancı bir şirketin şube açması halinde, şubenin Ticaret Siciline kayıt için yapacağı başvuruda, öngörülen faaliyetlerin tam bir listesinin sağlanması gerekmektedir. 18 yaşından küçük olmamak, hukuki ehliyeti bulunmak ve sabıkası olmamak kaydıyla, bir Çek vatandaşı ya da oturma iznine haiz bir yabancı şubenin “Yetkili Temsilcisi” olarak atanmalıdır. Ancak, yabancı yetkili temsilcinin, ilaveten, Çek dilinde yeterliğini ispatlaması gerekmektedir.

Ticaret Siciline kayıt olan girişimcilerin, aynı zamanda, firmanın ikametgahının bulunduğu bölgede yetkili olan Ticaret Lisansları Ofisi’nden ticaret izni (sertifika ya da lisans) almaları gerekmektedir.

Çek Cumhuriyeti’nde istihdam edilen tüm yabancılar, Çalışma Büroları’ndan çalışma izni almak durumundadır. Oturma izni ise, İçişleri Bakanlığı veya

diplomatik temsilcilikler tarafından sağlanmaktadır. 30 günden 180 güne kadar kısa vadeli, 1 yıla kadar uzun vadeli ya da 5 yıla kadar sürekli oturma izni verilebilmektedir.

YATIRIMLARA SAĞLANAN TEŞVİKLER

Çek ve yabancı yatırımcıların 10 milyon doların üzerindeki yatırımlarına (işsizliğin yüksek olduğu bölgelerde 5 milyon doların üzerindeki yatırımlarına) teşvik verilmektedir.

Yatırım Teşvikleri

- Kurumlar vergisinden 10 yıla kadar muafiyet
- Serbest bölgede faaliyet imkanı
- Makine ve diğer ekipmanın gümrükten muaf ithalatı
- Yaratılan istihdam için teşvikler
- Eğitim faaliyetleri için teşvikler
- Ucuz maliyetli altyapı ve/veya yatırım alanları

Genel Kriterler

- Yatırımcı, 3 yıllık bir süre içinde 10 milyon dolara eşit bir sabit varlık yatırımında bulunmalıdır. Bu tutarın asgari 5 milyon doları yatırımcının öz kaynaklarından karşılanmaktadır.
- İmalat sanayiine yönelik yatırımlarda, üretim hattının %50'sinde, Çek Hükümetinin belirlediği listede yer alan yüksek teknoloji ürünü makineler kullanılmalıdır. Toplam yatırımın en az %40'ı makinelere yapılmalıdır.
- Üretim tesisinin yeni inşa edilmesi veya mevcut bir tesisin satın alınması veya kiralanması durumunda yatırım teşviği sağlanır. Çek firmaları ile birleşme (acquisition) durumunda teşvik verilmez.
- Üretim çevre standartlarına uygun olarak yapılmalıdır.

SEKTÖREL BAKIŞ

OTOMOTİV

Otomotiv sektörü Çek Cumhuriyeti'ndeki ekonomik değişimler perspektifinde bir başarı hikayesidir. 1992'den itibaren dinamik bir şekilde gelişen sektör, 150 civarındaki çok uluslu yan sanayi üreticisi ile global yan sanayi tedarik sektörünün merkezi haline gelmiştir. Çek Cumhuriyeti, Orta Avrupa'daki ilk otomobil üreticisidir. Avrupa'da üretilen farklı markalardaki hemen hemen tüm otomobillerde Çek Cumhuriyeti'nde üretilmiş parçalar bulunur. 1994'ten bu yana yıllık %30-40 oranlarında artan üretim, ülkeyi yıllık 800,000 araçla Orta ve Doğu Avrupa'nın en büyük otomotiv üreticisi yapmıştır. Avrupa ve Amerika otomotiv piyasalarındaki küçülmeye rağmen Çek otomotiv pazarı büyümeye devam etmektedir.

Sektörde toplam cirosu 5.8 milyar dolar olan 270 imalatçı firma bulunmaktadır. İmalatın %55'i yabancı sermayenin kontrolündedir. Otomotiv sektörü, imalat

sektörünün toplam üretimine %13 oranında katkıda bulunmakta ve ülkenin toplam ihracatının da %14'ünü gerçekleştirmektedir. 130,000 kişiye istihdam sağlayan sektöre 1990'dan bu yana 5 milyar dolar yatırım yapılmıştır. Dünyanın en büyük 50 yan sanayi firmasının %50'si Çek Cumhuriyeti'ndedir.

Çek otomotiv sektörüne yatırım yapmış 120'ye yakın çok uluslu şirketlerden başlıcaları şunlardır: Volkswagen (Skoda Auto a.s.), Denso, Continental AG, Ford (Visteon), Siemens, Johnson Controls, Cooper Tire & Rubber, Robert Bosch AG, Saint Gobain, Delphi, Dura, Federal Mogul, Hella, Showa, Hayes-Lemmerz, Mannesmann, TRW, Valeo, Lucas Varity ve Toyoda Gosei.

1992 yılında Çek Skoda Auto'nun %70 hissesini alarak pazara giren Volkswagen ülkedeki en başarılı yabancı yatırımcıdır. 2001 yılı sonunda PSA Peugeot Citroen ve Toyota da ülkede yeni tesisler açmaya karar vermişlerdir.

ELEKTRONİK

Elektronik sektörü Çek ekonomisinin en hızlı büyüyen imalat sanayi koludur. 1994 sonrası telekoma yapılan büyük yatırımlar sonrası, 1997'den itibaren sektör büyüme trendine girmiştir. Özellikle bilgi ve iletişim teknolojileri (BİT) segmenti teknik parçaların ithalatı ve montajına odaklanmıştır. ABD'li firmalar bu segmente hakimdir.

Sektördeki satışlar 1998-2000 arasında ikiye katlanmıştır. Sektörün 2000 yılı cirosu 4 milyar dolardır. 3 milyar dolarlık da ithalat gerçekleşmiştir. 120,000 kişinin istihdam edildiği sektör imalat sanayiine %8 katkıda bulunmaktadır. Faaliyet gösteren 400 firmanın 250'si yabancı girişimdir. 1990'dan itibaren sektöre yapılan yabancı yatırım tutarı 1.5 milyar dolara ulaşmıştır.

Elektronik sektörüne yapılan yatırımlar toplam yabancı yatırımların %30'unu oluşturmaktadır. 1997-2001 arasında sektöre yapılan yatırım 1 milyar dolardan fazladır. Almanya, Japonya ve ABD en büyük yatırımcılardır.

Sektörde faaliyet gösteren başlıca yabancı yatırımcılar şunlardır: ABB, Alps, Amphenol-Tuchel, Asconn, Bebro, Bosh, Celestica, Conec, Connektel, Cherry, Draka, Dura-Line, Electrolux, Eltodo, Epcos, Energizer, Felten & Guillaume, Fest, FIC, Foxconn, Goldcard, Hakel, Honeywell, Infineon, Kyocera/AVX, Lexmark, Linet, Lucent, Magneton, Marconi, Matsushita, Narex, Océ, ON Semiconductor/ Motorola, Onamba, Optrex, Osram, Philips, Preciosa-Crytur, Sagem/Celestica, Schiedel, Schneider, Schurter, Schott, Tesla, Tyco/AMP, Y.S. Corp, Varta ve Vishay

ENERJİ

Çek Cumhuriyeti milli gelirinin %12'sini elektrik ve ısınma için enerjiye harcayan bir ülkedir. Verimsiz tüketim ve eski altyapı ülkenin enerji maliyetini artırmaktadır. Elektrik üreticisi CEZ 24 tesisi ile ülkenin üretim kapasitesinin %75'ini elinde bulundurmaktadır. Sektörün 2005'te rekabete açılması ve tam liberalizasyonun 2007'ye kadar sağlanması hedeflenmektedir.

Alman ve ABD firmaları Çek enerji sektörü ile yakından ilgilenmektedir. ABD'li Horizon Energy Development ülkede 3 ısıtma ve elektrik tesisine sahiptir.

Ülke enerji kaynaklarını çeşitlendirmeye çalışmaktadır. Enerjideki kömüre bağımlılık doğal gaz ve nükleer enerji alanlarındaki gelişmelerle azalmaktadır. Almanya'ya yeni bir boru hattı ve Norveç ile doğal gaz konusundaki uzun vadeli anlaşma ülkenin geleneksel enerji tedarikçileri olan Rusya ve BDT'na bağımlılığını azaltma yönünde atılan adımlardır. 2000 yılı sonunda yapılan yasal düzenleme ile sektörün özelleştirilmesi konusundaki çerçeve belirlenmiştir. 2007'ye kadar sektördeki liberalizasyonun tamamlanması planlanmaktadır. 2002 yılı içerisinde de tüketicilerin büyük bir kısmı enerji tedarikçilerini seçme şansına sahip olabileceklerdir.

İNŞAAT

İnşaat sektörü 2001 yılının ilk yarısında %15 büyüme kaydetmiş, ikinci yarısında da benzer bir performans göstermeye devam etmiştir. Yabancı yatırımların artması ile inşaat sektöründeki büyüme arasında doğrudan bir bağlantı vardır. İmalat tesisleri, ofisler, ticari ve lojistik merkezlerin inşası yabancı yatırımların getirdiği yeni alanlardır.

Bunların yanısıra devletin finanse ettiği altyapı projeleri de inşaat sektörü portföyüne katkıda bulunmaktadır. Demiryolu modernizasyonu, karayolları ağının genişletilmesi ve modernizasyonu, nehir ulaşım sistemleri, 2003 yılı için Prag Havalimanı'na yeni terminal eklenmesi gündemde olan altyapı projeleridir.

Birkaç yıldır süren konut yapımındaki gerileme de, 2001 yılında verilen izinlerin %3.6 artması ile sona ermiş görünmektedir.

BANKACILIK

Son dönemde yaşanan sorunlara rağmen, Çek finans sektörü Orta ve Doğu Avrupa'nın en gelişmişlerinden biridir. 1989 sonrası Çek Milli Bankası 63 bankacılık lisansı vermiştir. 2000 yılı başı itibari ile 42 banka faaliyet göstermektedir. İlk beş banka, toplam varlıkların %66'sı, kredilerin %74'ü ve mevduatların %73'ünü oluşturmaktadır.

Yabancı bankalar özellikle kurumsal bankacılık alanında hakimdir ve toplam varlıkların yaklaşık %95'ini elinde tutmaktadır. Yabancı bankalar, sektörde uluslararası standartların yerleşmesini, risk ve maliyet analizi konularında yapısal değişimlerin gerçekleşmesini sağlamışlardır. Ülkedeki ilk yabancı bankalardan olan Citibank önemli bir yere sahiptir. Diğer önemli yabancı bankalar HypoVereinsbank, Creditanstalt, ING Barings, AMB Amro Bank ve Credit Lyonnais'tir.

TÜRKİYE-ÇEK CUMHURİYETİ EKONOMİK VE TİCARİ İLİŞKİLERİ

DIŞ TİCARET

Çek Cumhuriyeti'nin toplam ithalatı içinde Türkiye'nin payı ve Türkiye'nin toplam ithalatından Çek Cumhuriyeti'nin aldığı pay binde 3 dolayındadır. Türkiye-Çek Cumhuriyeti ikili ticareti mevcut potansiyel iş imkanlarını yansıtamamaktadır.

Yıllar itibariyle dış ticaret dengesi, Çek Cumhuriyeti lehine gelişmektedir. Özellikle 2000 yılında Çek Cumhuriyeti'nden ithalat önemli bir sıçrama kaydetmiş, ihracatın ithalatı karşılama oranı %64'e düşmüştür. Ancak 2001 yılında, ithalattaki genel daralma neticesinde bu oran %87 seviyesine yükselmiştir.

Eylül 1998'de yürürlüğe giren Türkiye-Çek Cumhuriyeti Serbest Ticaret Anlaşması ile tüm sanayi ürünlerinin ticareti tamamen liberalize edilmiştir.

Yapılan araştırmalarda, Çek Cumhuriyeti ile iş bağlantısı bulunan Türk firmalarının temel şikayeti, karayolu ile direkt nakliye imkanının sınırlı olması olarak ifade edilmektedir.

TÜRKİYE-ÇEK CUMHURİYETİ DIŞ TİCARETİ					
('000 Dolar)	Ihracat	İthalat	X / M	Hacim	Denge
1993	58,567	222,986	0.26	- 164,419	281,553
1994	62,167	94,688	0.66	- 32,521	156,855
1995	75,727	104,531	0.72	- 28,804	180,258
1996	92,819	107,597	0.86	- 14,778	200,416
1997	82,896	98,491	0.84	- 15,595	181,387
1998	69,540	93,302	0.74	- 23,762	162,842
1999	67,257	82,017	0.82	- 14,760	149,274
2000	101,571	158,740	0.64	-57,169	260,311
2001	109,205	126,868	0.86	- 17,663	236,073

Kaynak : DTM

BAŞLICA DIŞ TİCARET MADDELERİ (2000) ('000 DOLAR)					
İHRACAT			İTHALAT		
FASIL	TUTAR	PAY	FASIL	TUTAR	PAY
Uçak ve diğer hava taşıtları	33,000	32.5	Otomotiv ve yan sanayi	62,358	39.3
Elektrikli Makinalar	8,885	8.7	Elektrikli Makinalar	24,166	15.2
Sentetik suni filamentler	6,294	6.2	Kazanlar, makinalar	10,161	6.4
Tütün	4,801	4.7	Yapağı, yün	9,683	6.1
Yenilen meyvalar	4,270	4.2	Sentetik suni filamentler	9,521	6.0
Örülmemiş giyim eşyası	3,819	3.8	Adi metallere aletler	7,173	4.5
Kazanlar, makinalar	3,587	3.5	Özel dokunmuş mensucat	4,469	2.8
Kıymetli taşlar,metaller	3,356	3.3	Demir-çelik eşya	3,690	2.3
Otomotiv ve yan sanayi	3,351	3.3	Cam ve cam eşya	3,448	2.2
Örme giyim eşyası	3,012	3.0	Demir-çelik	3,037	1.9
Diğer	27,195	26.8	Diğer	21,035	13.3
Toplam	101,571	100.0	Toplam	158,740	100.0

Kaynak : DTM

BAŞLICA DIŞ TİCARET MADDELERİ (Ocak-Ekim 2001) ('000 DOLAR)					
İHRACAT			İTHALAT		
FASIL	TUTAR	PAY	FASIL	TUTAR	PAY
Otomotiv ve yan sanayi	11,823	13.9	Kazanlar, makinalar	25,110	24.9
Elektrikli Makinalar	10,268	12.1	Elektrikli makinalar	24,753	24.6
Sentetik Suni Filamentler	7,060	8.3	Otomotiv ve yan sanayi	11,011	10.9
Örülmemiş giyim eşyası	5,570	6.5	Yapağı, yün	6,419	6.4
Örme giyim eşyası	4,394	5.2	Sentetik Suni Filamentler	5,776	5.7
Yenilen meyvalar	4,184	4.9	Adi metallere aletler	4,423	4.4
Tütün	4,043	4.8	Özel dokunmuş mensucat	3,046	3.0
Kazanlar, makinalar	3,394	4.0	Demir-çelik eşya	2,255	2.2
Dokumaya elverişli mensucat	3,307	3.9	Cam ve cam eşya	2,039	2.0
Pamuk	3,272	3.8	Kağıt-karton	1,534	1.5
Diğer	27,782	32.6	Diğer	14,457	14.3
Toplam	85,098	100.0	Toplam	158,434	100.0

Kaynak : DTM

YATIRIMLAR VE İŞBİRLİĞİ ALANLARI

Çek Cumhuriyeti'nde yerleşik bulunan Türk firmaları, ağırlıklı olarak tekstil, deri ürünleri, dış ticaret ve gıda alanlarında faaliyet göstermektedir. 2001 yılında Koton Tekstil A.Ş. ile Ayakkabı Sanayicileri Sektörel Dış Ticaret A.Ş. Prag'da birer perakende satış mağazası açmışlardır. 2002 yılında ise, Net Holding tarafından 2600 m² kapalı alan üzerine kurulu turistik bir alışveriş merkezinin faaliyete girmesi planlanmaktadır.

Çek Cumhuriyeti ile ticari ilişkilerini geliştirmeyi amaçlayan firmalarımıza kalite standartları konusunda titiz olmaları ve öncelikle perakende sektöründe yatırım veya ortak yatırım yoluyla dağıtım sistemini kontrol altında bulundurmaları tavsiye edilmektedir.

2001 yılı itibariyle Türkiye'de biri imalat sektöründe, üç tanesi hizmetler sektöründe olmak üzere toplam 4 adet Çek sermayeli firma faaliyet göstermektedir. Termik santrallerin inşasında deneyimi olan Çek firmaları Soma Termik Santralının 7. ve 8. ünitelerinin inşasında isteklidir.

İki ülke arasındaki potansiyel işbirliği alanları :

- altyapı projeleri
- müteahhitlik hizmetleri
- enerji, demiryolları ve raylı sistemler
- bankacılık ve finans, turizm
- demir-çelik sanayi
- otomotiv ve yedek parça sanayi
- çimento sanayi
- tekstil
- gıda

ANLAŞMALAR

- Ticaret Anlaşması (Ağustos 1975)
- Uzun Vadeli Ekonomik, Teknik, Sınai ve Bilimsel İşbirliği Anlaşması (Mart 1976)
- Uluslararası Karayolu Taşımacılığı Anlaşması (Mart 1982)
- Yatırımların Karşılıklı Teşviki ve Korunması Anlaşması (Haziran 1997)
- Serbest Ticaret Anlaşması (Eylül 1998)
- Çifte Vergilendirmenin Önlenmesi Anlaşması (Kasım 1999'da imzalandı henüz yürürlüğe girmedi)

TÜRK-ÇEK İŞ KONSEYİ

Türk-Çek İş Konseyi DEİK-Dış Ekonomik İlişkiler Kurulu bünyesinde 1991 yılından itibaren faaliyet göstermektedir. İş Konseyi çalışmalarında Çek Ekonomi Odası ile işbirliği yapılmaktadır. Türk tarafı başkanlığını Yapıtur Turizm Murahhas Üyesi Turgut Gür, Çek tarafı başkanlığını ise Skodaexport Genel Müdürü Jaroslav Hubacek yürütmektedir.

Türk-Çek İş Konseyi V. Ortak Toplantısı 12 Ekim 2000 tarihinde Çek Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı V. Havel'in Türkiye ziyareti vesilesiyle İstanbul'da gerçekleşmiştir. VI. Ortak Toplantı ise Türk İşadamları Heyeti'nin Çek Cumhuriyeti ziyareti vesilesiyle 25 Haziran 2001 tarihinde Prag'da düzenlenmiştir. 26 Haziran tarihinde ise Çek Cumhuriyeti'nin en gelişmiş 2. sanayi şehri olan Brno'da Türk-Çek işadamları bir araya gelerek işbirliği imkanlarını değerlendirmişlerdir.

İş Konseyi'nin 2002 yılı Ortak Toplantısı ise Cumhurbaşkanı A.N. Sezer'in Çek Cumhuriyeti'ne resmi ziyareti vesilesiyle 8 Mart 2002 tarihinde Prag'da düzenlenecektir.